

"PINKSTER-ZONDAG 16 Mei, 10.30 en 15.00 uur,
Stadion - Utrecht

PINKSTEREN VOOR EEN LAND

10.30 v.m. Licht voor een heel volk.

Intocht van menschen, die per extra treinen uit alle deelen van Nederland komen. Een stoet van duizend buitenlanders, voorafgegaan door de Schotten in nationaal costuum met doedelzakblazers voorop. Vlaggen van de Volkeren."

En tegen 15.00 n.m. was aangekondigd de „geestelijke omwenteling van een heel volk". Alsof Joël (gelezen in het licht van Handelingen 2) kerk en volk nimmer had onderscheiden, wordt deze „geestelijke omwenteling" aangekondigd onder gebruikmaking van het bekende woord: „En het zal geschieden, zegt God, dat Ik Mijn Geest zal uitgieten over alle vleesch. Uwe zoon en uwe dochter zullen profeteeren; Uwe ouden zullen droomen droomen; Uwe jongelingen zullen gezichten zien; ja ook over de dienstknechten en over de dienstmaagden zal Ik in die dagen Mijn Geest uitgieten en zij zullen profeteeren." Men voegt daar aan toe: „Het eerste Pinksterfeest veranderde den loop van het wereldgebeuren. Dien dag werden in een stad duizenden menschen gedoopt door den Heiligen Geest en zij namen dienst om de wereld nieuw te maken. Kan deze Zondag Pinksteren beteekenen voor een heel land? Kan een nieuw licht in Nederland komen, dat het tot een baken voor alle landen zal maken?"

Joël, gelezen in het licht van Handelingen 2...

Ik heb me laten vertellen, dat, toen ter vergadering gevraagd werd, dat ieder, die niet wist, wat de „Handelingen der Apostelen" waren, op zou staan, het getal der van hun plaats verrijzenden ontstellend groot was. Geen wonder, waar de Schrift zoo weinig beteekent voor dit „nieuw Nederland". Maar voor ieder, die in de Handelingen der Apostelen de Handelingen van den verhoogden Christus ziet, is hiermee tevens de kloof tussen deze menschen en ons pijnlijk gedemonstreerd. Want waar Christus komt, om den eenheidswaan, ook van het nationalisme te breken (Hij brengt het zwaard der verdeeldheid, de antithese ook in het volk, de gezinnen), daar droomt men hier van „een Supernationaal Christelijk Front". Want, zoo verzekert men, „nationalisme kan een volk één maken; supernationalisme kan de wereld één maken. Door God geleid supernationalisme vormt de eenige ware grondslag voor wereldvrede".

En zoo zijn de psalmen en hymnen der Pinkstergemeente verdrongen door volgend „bruggenbouwerslied":

Staand op vaste gronden,
Strand aan strand verbonden,
Spant de brug,
Sterk zijn rug,
Waar Gods plan wordt gevonden
Als land zich bindt aan land,
Volk aan Volk, houden wij stand.
Nauw saâm verbonden,
Op vaste gronden,
Bouwende aan Gods plan,
Een brug van man tot man.

Over rivier en landen,
Tot de verste stranden,
Over rijd,
Haat en strijd,
Slaan wij onze banden.
Vooruit klinkt het signaal,
Voorwaarts marsch zonder gedraal,
Nauw saâm verbonden,
Op vaste gronden,
Bouwende aan Gods plan,
Een brug van man tot man.

God, ons heele leven
Willen wij U geven.
Schenk ons kracht,
Dag en nacht,
Blijf ons leiding geven!
Het werk roept tot de daad,
Ieder onzer staat paraat.
Nauw saâm verbonden,
Op vaste gronden,
Bouwende aan Uw plan,
Een brug van man tot man.

„Een brug van man tot man".

Ach, wat staan we toch ver van elkaar. Ik kan die figuur van Emil Brunner maar niet kwijt raken uit mijn aandacht. Een brug van man tot man? Maar hij heeft allen bruggenbouw wereldsch verklaard; bruggen leggen immers verbindingsen in horizontale richting? En het horizontale leven ligt onder het oordeel...

Zoo vlucht de principiële verloochenaar van den bruggenbouw in het lied, dat dezen bouw lyrisch bezingt. En zij, die — evenals wij — principieel aan de mogelijkheid van bruggenbouw als Gode gevallen werk gelooven, willen naar deze menschen, of liever, naar hun theorieën geen brug slaan. Want zij zien hier niet de gehoorzaamheid, doch de ongehoorzaamheid, geen christendom, doch humanisme.

En dat is het benauwende in dit alles. De grenzenloze oppervlakkigheid, alsof er geen Paulus, geen Luther, geen Calvin, geen zóoveel eeuwen van christendom geweest waren...

De anti-bruggenbouwers zingen van geslagen bruggen. En de pro-bruggenbouwers (maar dan naar het in de Schrift gegeven bestek) slaan geen brug naar Oxford toe. Marxist en nationaal-socialist kunnen beiden hier meedoen, en... dezelfde blijven. God komt niet met Woord en wet en evangelie over deze bruggen heen. En ik denk aan Emil Brunner. Niets, zegt hij, behoort tot de adiphora (de dingen, die er niet op

aan komen). Niets, — want Gods „gebod" (enkelvoud) beteekent een gericht over alles. Maar daarna keert de stelling om in haar tegendeel: alle dingen vallen onder de adiphora. Want de „geboden" (meervoud) zijn maar maak- en maar mode-werk, zoo verklaart hij.

„Nieuw Nederland" loopt van stapel?

„Oud Nederland" zet zijn reis weer voort.

Maar ik geloof in den Heiligen Geest.

En ik geloof een heilige, algemeene, christelijke kerk, de gemeenschap der heiligen, vergeving der zonden, wederopstanding des vleesch, en een eeuwig leven.

K. S.

De nood der Rijken.

Wilma: Wij groeten de Broeders. — Uitg. Mij. „Holland", Amsterdam.

Een vrij groot getal boeken heeft Wilma reeds geschreven. Men klaagt wel eens dat ze ongeveer allemaal gelijk zijn aan elkaar, dat er geen groei bij Wilma te zien is, dat haar werk zoo onwerkelijk is, enz. Veel hiervan is waar. Want inderdaad is er een sterke overeenkomst in de tendenz van haar boeken. Hier moet men natuurlijk niet denken aan een opzettelijke, dik er op liggende moraal, maar aan de immortelijke levenshouding die er uit spreekt. Wilma schrijft alleen uit den diepsten grond van haar innig geloovig hart en beziet alle kwesties vanuit of liever stelt alle kwesties in het licht van haar geloof. Het zelfde licht straalt in al haar boeken, en doet ze dus eenigszins op elkaar gelijken, doet het voorkomen alsof er geen ontwikkeling bij haar plaats heeft. Van uit haar hart richt ze haar zoeklicht op haar personen. Zij die met haar in het licht wandelen komen ons daardoor dadelijk als „echt", als „gewoon", als „sympathiek" voor, maar op de anderen valt het licht zoo onverwacht scherp, ze komen zoo ineens voor een andere levenshouding te staan, dat ze even „onecht", „raar", zelfs „onwezenlijk" lijken. Ook in het nieuwste boek is het zoo: Bertha heeft dadelijk de sympathie van de lezers, door haar zullen velen — die niet goed lezen — het een lief boek vinden, terwijl Roelman door anderen — die ook niet goed lezen — een onwezenlijk persoon gevonden wordt, reden waarom ze het boek zullen veroordeelen als zeer onwerkelijk. En toch is het boek noch lief, noch onwerkelijk.

Ik geloof dat Wilma een moeilijke schrijfster is. Als men zich niet bij het rustig lezen volkomen door haar gedachtengang laat leiden, komt men niet tot bevredigende lezing. Doet men dit echter wel, dan zal men wel niet met alles kunnen instemmen, maar men zal erkennen dat haar visie op het menschenleven allerminst „lief", maar wel degelijk reëel is. Nooit realistisch in dien zin, dat de werkelijkheid, de buitenwereld of hoe men het noemen wil, de grootste plaats zal innemen. De ziel overwint, zou Wilma's spreuk kunnen zijn. Het innerlijke gebeuren, het conflict van wereld en menschenziel wordt van binnenuit gezien en inwendig uitgevochten.

Haar nieuwste boek staat weer midden in de werkelijkheid, alleen, niet velen hebben aan zoo'n mogelijkheid gedacht. Het is een crisis-roman als men wil, maar niet in den gewonen zin. Wilma stelt hier den rijken in de crisis. Iemand die zelf geen maatschappelijke nood kent, maar die om zich ziet, die wil helpen, maar voelt dat hij zelf mede schuldig is aan het ontstaan. Want er is gebrek, dat er niet behoefde te zijn, als ieder deed wat menschenliefde en christenplicht hem gebod. Maar nu verdringt iemand met een goede positie een ander uit zijn baantje, om het nog beter te hebben dan hij t reeds heeft. Nu beheerscht grof egoïsme aller levenshouding.

Dat weegt den rijken Roelman zwaar. Hij voelt zijn weldoen als giflig, want hij doet mee, met zijn rijke familie aan het algemeene bedrijf: in maatschappelijk opzicht zooveel mogelijk anderen zien voorbij te streven, met de kruimels van de tafel kan men de werklozen nog „weldoen". Deze houding acht hij zoozeer in strijd met de christelijke leer, waarin hij onderwezen wordt thuis, dat hij beide niet kan rijmen en daarom beide verwierpt.

Hij kan niet gelooven dat de leer van Jezus bestaan kan in de moderne maatschappij, dat alles gebeurt onder het bestuur van God „onzen Vader", en wil dus geen christen zijn. Maar ook het grove egoïsme verascht hij, en daarom wil hij zelf, uit eigen krachten, den strijd aanbinden tegen het maatschappelijk onrecht. Zijn liefde voor de misdeelden gaat schuil achter zijn haat tegen de bevoorrechten. Cynisch veracht en ontkent hij alle hogere ideeën, en behoudt slechts het geloof in zijn eigen juistheid.

Zijn tegenspeelster is Bertha, het jonge meisje dat bij grootvader op de boschwachterij komt. Godsdienstig opgevoed, is ze op zich zelf aangewezen, want grootvader heeft geen behoefte aan bijbel of kerk. Om haar heen de prachtigste natuur (Zie vervolg blz. 278.)

Hoe de Heilige Geest de Kerk in de zorgen stort.

De discipelen waren gewoon ter kerk gegaan op den morgen van den Pinksterdag.

Zij hadden geen reclame gemaakt: Nieuw Israël loopt van stapel!

Wel hadden zij het ambt voor de wereld, ja, het apostolaat voor het leven ontvangen.

Maar voor het oogenblik hadden zij nog één apostel voor de geestelijke verzorging van tien personen.

Ik zie ze in gedachten opgaan naar het kerkje, de synagoge der Nazareners, de Sekte, zooals de vijanden smaalden.

Daar waren in dat opgaan al de elementen, die er ook in ons kerkgaan zijn.

Zij waren blij elkaar te zien, monter klonk hun Zondagsgroot: Dag Petrus, Dag Joses, Dag Salome!

Zij verlangden ook wat te hooren, och, eigenlijk een retrospectief evangelie, zooals wij van de Bediening des Woords vaak een retrospectieve zaak maken.

Zoo in dezen geest: wij zijn verlost, zóó is het gegaan! Zij konden het aan, geestelijk en financieel!

Zeker, daar is het verwachten van de belofte des Vaders, zooals wij misschien, God geve het — groote dingen verwachten.

Maar op dezen Sabbath is het toch waarschijnlijk: Laat ons verheugd, van zorg ontslagen, God roemen die ons blijdschap geeft!

Dat „van zorg ontslagen" is een regel uit de psalmen der menschen, ingesmokkeld in den psalm van den Heiligen Geest!

Maar het zal nu niet meer zijn: van zorg ontslagen, want de belofte zal vervuld worden, de Heilige Geest daalt neder.

God maakt de Kerk publiek!

Hij drijft de menschen onder het gehoor, godvruchtige Joden, maar ook — vergun mij — waarschijnlijk veel Spek-Joden.

Menschen, die in hun geslachten in de ballingschap gebleven waren en Zerubbabel hadden laten trekken en Nehemia hadden laten weenen.

O, Dochter van Babel, welgelukzalig is hij, die uw kinderkens tot schoonzonen en schoondochters zal hebben!

Deze afgedwaalden in hun geslachten waren gekomen om hun godsdienstplichten te doen te Jeruzalem en zoo weer goed te maken wat er in de levenspraktijk en de handelspraktijk aan hen ontbrak. Maar duizenden worden door de prediking geroepen tot Christus en het werd een dag van enormen ledenaanwas!

Deze zeide: Ik ben des Heeren, die noemde zich met den naam van Jakob, gene schreef: ik ben des Heeren, ik ben van Israël!

Heeft u wel eens stilgestaan bij de ontzaglijke zorgen, die dat voor die kleine gemeente meebracht?

Zij werd met één slag van een huisgemeente een groote stadskerk! Daar mogen na dagen en weken velen der eerste bekeerlingen naar hun woonplaats zijn wedergekeerd, de stroom van nieuwe leden bleef aanhouden!

Zoo kwam er onmiddellijk gebrek aan lokaliteit. Maar de Heilige Geest bracht ook de oplossing van dien nood. Hij legde beslag op de huizen der menschen en zij stonden hun woning af voor huiskerk.

Het ambt, ziedaar de tweede nood, verloor eensklaps alle gemoedelijkheid, de apostelen moesten van huiskerk tot huiskerk trekken, preekend, vermanend, catechiseerend, doopend, avondmaalvierend!

Ja, het ambt brak naar buiten, het apostolaat voor het leven ving zijn bediening aan, er geschieden vele teekenen en wonderen door de handen der apostelen.

Er kwamen ook groote geldzorgen! Onder de nieuwe leden waren ook armen, behoeftigen, weduwen.

Maar de Heilige Geest maakte een ieder tot diaken, zij hadden alle dingen gemeen.

Die kan wel bij mij eten! zeiden de zusters.

Als nog aan die zorg geen eind kwam, hield de Heilige Geest zelf een extra-collecte en Joses, toegevaardigd Barnabas, wierp een akker in den collectezak.

En nu wij? Wij zullen weer zingen: Ja, de Trooster is gekomen!

Maar de Heilige Geest is niet de Trooster voor het vleesch, dat mogen wij in onze dagen van kerkelijke en andere zorgen wel bedenken. Wij zijn soms geneigd te zeggen: Och, onze vaders met die stichting van die dure Universiteit, met al die overspannen eischen van diaconie en zending en evangelisatie!

Wij konden het zoo goed hebben, zoo knus, en nu leven wij zoo benauwd!

Broeders, bedroeft den Heiligen Geest niet, maar laat u door Hem in de zorgen storten.

N. B.

tuur waarvan ze houdt, doch die ze onder grootvaders leiding leert begrijpen en dus liefhebben in dieperen zin. Mensch en natuur spreken voor haar de taal van Gods liefde voor Zijn Schepping. Daarom wordt die natuur zoo heerlijk mooi, die menschen — met hun gebreken — zoo beminne-lijk geteekend. Zij ziet ze in het licht van God „onzen Vader“.

Roelman komt op heel natuurlijke, ongezochte wijze in aanraking met Bertha. Dat wil dus zeggen: hun beider levensvisie gaat zich confronteren. Het cynisme van Roelman wekt even bij Bertha wantrouwen te wekken omtrent de grondheid van haar liefde. Hij laat haar zien het kwade in de natuur; hoe het goede door het leelijke verstikt wordt, het zwakke door den sterkere vernield. En tevens wil hij haar zijn theorie opdringen, dat het in het menselijke leven juist zoo gaat: de maatschappelijk zwakkere wordt verdrongen door den rijke en moet gebrek lijden bij overvloed. En tijdelijk gelukt het hem, haar zekerheid te ondermijnen. Haar geloof is niet sterk genoeg nog, om den aanval te weerstaan. Zij kan hem niets meegeven dan woorden, geen hulp in kameradschap, die hij verlangt.

De schok heeft haar uit haar evenwicht gebracht, maar niet neergeworpen. De bijbel vooral leert haar zien dat die ellende wezenlijk bestaat, dat Roelman daarin gelijk heeft en dat ze die ellende niet mag verwaarlozen. Maar tevens leert ze dat Jezus die schuldige, verworden wereld wil terugleiden tot God en dat we door Hem toch God mogen zien als „onzen Vader“. Liefde van God door Christus, kan ons alleen verzoenen met den toestand hier op aarde.

Als zij elkaar weer ontmoeten, staat Bertha sterker, en door alle moeilijkheden heen, ten koste van heel veel strijd en veel opoffering, leert Roelman haar standpunt begrijpen en waardeeren. Maar hij is er nog niet. Als hij voor de keuze komt te staan: een goede positie, ten koste van een ander, waardoor hij zijn bezit in goeden staat kan houden, of den ander, die het noodiger heeft, deze plaats te gunnen om zelf in betrekkelijke soberheid te moeten leven door hard werken, dan kiest hij tegen den wil van zijn vader en de achting der wereld in, het laatste. Met Bertha saam wil hij zoo zijn levensbeschouwing beleven: dat men alleen waarlijk den arme kan helpen, als men naast hem gaat staan.

Een reeks van conflicten volgt en maakt hem wanhopig. Want de bezwaren van zijn vader hebben zin. Immers is het niet onmogelijk dat deze houding voor zijn kinderen het gevolg kan hebben, dat ze mede proletariërs worden, en de zaak dus erger dan beter wordt. Hij wil nu die mogelijkheid ontvluchten door niet te trouwen, alsof dat een oplossing was. Daarom houdt Bertha hem vast en zij steunt hem met haar houding: proletariër zijn, is geen kwestie van geld of niet, maar van innerlijke waarde of waardeloosheid. Jezus leert ons liefhebben den naaste, om Gods wil. Haar vurig betoog om Jezus' wil zijn cynische houding te laten varen, en te gelooven in de liefde, het „onze Vader“ te zien als bewijs van Gods liefde voor deze wereld, overreedt hem. Overtuigd is hij echter nog niet. Pas in hun huwelijk, als hij onmerkbaar voor zich zelf, zijn oude theorie uitwerkt, en alleen, zonder hulp van God en haar, het probleem tracht op te lossen, door als arbeider naast de arbeiders te gaan staan, komt Bertha nog eens tusschenbeide. Dan eindelijk leert hij inzien, dat niemand dit uit eigen krachten kan. Dat hij, evenals zijn moeder, in wanhoop zal sterven, als hij meent het leed der wereld te kunnen verlichten door zijn eigen aandeel er in te nemen. Niet alleen, maar slechts met Jezus, die de wereld met God verzoent en leert bidden: onze Vader, d.w.z. Jezus, ik en de anderen, kan men medewerken aan het werk der liefde.

Allen die door Jezus tot God komen en in Hem den Vader leeren zien, zijn broeders. Zij zullen niet met wanhoop in het hart strijden tegen het onrecht in de wereld, maar vol vertrouwen in Gods liefde, van den Vader verwachten en kunnen vragen: Geef ons heden ons dagelijksch brood.

Nu hangt het maar van de levensbeschouwing van den lezer af, om dit onwezenlijk of reëel te vinden.

Wilma heeft het probleem der rijken onder de oogen durven zien, ze heeft het heel scherp gesteld, het aan vele zijden getoetst, belicht door haar geloofsverzekerdheid. Een ander zou het anders doen, natuurlijk, maar of het scherper kan gesteld en beter opgelost, betwijfel ik.

Het is een boek geschreven uit een mild hart, dat de nooden van rijken en armen meevoelt, maar ook er een oplossing voor weet en geeft. Daardoor een rijk boek, van strijd en rust, die geen berusting is.

Gr.

H. S.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Berdjajew en het Sociale Vraagstuk.

De klassenstrijd, hoorden we een vorig maal Berdjajew zeggen, is een verschijningsvorm van den kosmischen krijg, van den wereldoorlog der polar-geestelike krachten.

Het gansche denken van dezen gnostischen wijsgeer wordt door de overtuiging beheerscht, dat heel het wereldleven een voortdurende krijg in zijn schoot draagt; hij ziet overal tweespalt, welke door „reële machten georganiseerd is en gevoed wordt“, en acht de ontdekking daarvan zelfs een vrucht van het Christelijk geloof.

De Russische denker bewijst echter, zijns ondanks, zelf hoe verkeerd deze levenshouding is. Hij waagt zich aan een beschouwing over de democratie, en geeft een oordeel over haar huidige gestalten in een vorm, die de instemming van fascisten en revolutionair-socialisten zou kunnen hebben.

„Ieder volk“, zoo luidt het, „dat in de democratie leeft, is van den klassenstrijd vervuld, en de these van een eensgezinden, gelijkgerichten volkswil is een conventionele fictie. Wel zijn er nationale, staatkundige en boven de klassen uitgaande belangen, zonder welke bescherming geen enkele samenleving kan bestaan; ook moet zelfs een macht, die een duidelijk klasse-karakter bezit, het minimum van deze algemeene belangen verdedigen en verwezenlijken. Alleen maar, de formeele democratie bedekt en maskeert niet zelden den werkelijken klassenstrijd en verandert zich in een orgaan van de klassenheerschappij. Daarmede wordt echter de formeele democratie tot een maskerade.“

„Zulk een politieke maskerade“, gaat Berdjajew verder, „is in onzen tijd vooral in Frankrijk duidelijk zichtbaar geworden. Het parlement, dat den volkswil tot uitdrukking behoort te brengen, is in werkelijkheid slechts het tooneel van den partijstrijd, waarachter zich de klassenstrijd verbergt.“

„In de parlementen zelf komen de levensbelangen der arbeidende massa's nauwelijks ergens tot uitdrukking; zij worden daar behartigd noch beschermd. De werkelijke belangen der arbeiders worden echter door de vakverenigingen bepleit. Zoo heeft de democratie tot nu toe slechts een formeel — geen reëel karakter. In de vaststelling van dit feit heeft het marxisme, ja ook het communisme, gelijk.“

„In de formeele, politieke democratieën worden de menschen aan de werkloosheid, aan den nood en aan de ellende zonder meer prijsgegeven; zelfs de oeconomische rechten van de persoonlijkheid worden niet beschermd.“

Deze meening lijkt naar niets. Zij is even oppervlakkig als grof; zij getuigt van een ergerlijke miskenning der werkelijkheid, en is een slag in het aangezicht van allen, die hun krachten gaven in dienst der gemeenschap.

Het gaat Berdjajew als sommige andere radicale „sociale hervormers“. Ze oordeelen maar; voor hun afbeelding van de tegenwoordige maatschappij is het diepste zwart niet zwart genoeg. Ze breken maar; de meest volledige vernietiging der bestaande maatschappelijke ordeningen geeft hen nauwelijks voldoening. Natuurlijk: er is veel dat vernieuwing dringend van noode heeft. Maar de revolutionaire verguizing van den opbouwenden arbeid, welke verricht is en nog verricht wordt, vergroot de ellende der lijdenden en hulpebehoevenden, en verhindert elke poging om werkelijke, blijvende hulp te verschaffen. De revoluties, welke de wereld nog steeds teisteren, leeren ons dat elken dag.

Het ontbreekt iemand als Berdjajew blijkbaar ten eenenmale aan kennis van de parlementaire werkzaamheden in de verschillende Westersche landen.¹⁾ Van de ontwikkeling der sociale wetgeving weet hij niets; van de moeilijkheden, welke bij elke schrede voorwaarts overwonnen moeten worden, opdat inderdaad de positie der maatschappelijk misdeelden verbeteren zal, heeft hij niet het minste begrip. En toch scheldt deze wijsgeer, geestelijk verblind door zijn geloof in den kosmischen krijg, dat de „levensbelangen der arbeidende massa's“ nauwelijks in „de parlementen“ (!) behartigd worden, en verkondigt hij de

1) Spatiëring van ons.

2) Een treffend voorbeeld daarvan is ook zijn uiting over de Engelsche partijen: „De conservatieve partij in Engeland, die met de aristocratie verbonden is, is altijd eerder geneigd om met de arbeiderspartij dan met de liberalen samen te gaan. Dat heeft tot een reeks van belangrijke sociale hervormingen gevoerd. Een dergelijk verschijnsel was tijdelijk ook in Duitsland waar te nemen“. Berdjajew oordeelt hier de „liberalen“ in die landen, om hun naam. Zij zijn voor hem de burgerlijke typen bij uitnemendheid. Vandaar dit op zijn zachtst gezegd, simplistische oordeel.

zinledige bewering dat de werkelijke belangen der arbeiders alleen in „de vakverenigingen“²⁾ verdediging vinden. Men zie slechts naar de actie der C. G. T. in Frankrijk!

De leiders der Christelijke vakbeweging zullen zoo'n oordeel met groote verbazing lezen. Zij weten beter dan anderen hoe de vervulling van de eischen van bepaalde marxistische organisaties het lot van economisch zwakkere arbeidersgroepen nog ondragelijker zou maken; zij weten beter dan anderen hoe dikwijls eenzijdige actie op sociaal terrein, aan de werkelijke belangen der arbeiders slechts schade toebrengt; zij zullen de eersten zijn, die de tegenstelling, welke Berdjajew maakt, met verontwaardiging afwijzen.

Verblind door zijn geloof in den kosmischen krijg, verblind door zijn geloof in den klassenstrijd, welke hij nu eenmaal overal wil ontdekken, beluigt de Russische denker zijn instemming met het revolutionnaire oordeel over de democratische wetgeving. De leuzen der marxistische brekers stelt hij hooger dan de arbeid, welke de verhooging van het levenspeil en de positieverbetering der werkende massa en van het gansche volk ten doel heeft.

Zeker, de zelfvoldane meening, dat „wij het op sociaal gebied toch zoo heerlijk ver gebracht zouden hebben“, mag niet in ons opkomen. Daarvoor is de nood en de ongerechtigheid te groot. Maar op de brute verwerping van het werk op sociaal terrein, dat tot nu toe verricht werd, moet een warme verdediging het antwoord zijn, waarin dankbaar de zegeningen erkend worden.

Zulk een levenshouding geeft kracht om voorwaarts te gaan. Want die haar aannemen, zoeken het gebed.

* * *

Wanneer Berdjajew slechts zijn onverantwoordelijk oordeel over de „democratie en den klassenstrijd“ gegeven had, zouden wij spoedig met hem klaar zijn. „Christentum und Klassenkampf“³⁾ bevat echter ook gedachten omtrent het sociale vraagstuk, die van ernstige bezinning getuigen. De groote bewogenheid over het lot der arbeiders, „de klasse, welke het diepste medelijden opwekt“, is mede oorzaak van Berdjajew's felle, ondoordachte taal. Maar als hij tot rust komt, en dieper in de problemen, welke hem bezig houden, tracht door te dringen, verrast hij zijn lezers soms met klare ontledingen en treffende karakteristieken. Zijn werk mist eenheid; het eene oordeel wordt dikwijls door het andere opgeheven; toch maakt hetgeen hij zegt vaak indruk.

Een der beste paragrafen uit het zooveen genoemde werkje van Berdjajew, is zeker die, welke over den arbeid handelt.

„In de bescherming van den arbeid“, zoo lezen we, „en van het bezit, dat onmiddellijk met den arbeid samenhangt, ziet het Christendom de eerste plicht en het eerste gebod met betrekking tot het oeconomische leven.“

Op grond van die belijdenis veroordeelt de schrijver „het kapitalisme“, of liever: hij keert zich tegen een abstracte voorstelling daarvan. Maar zijn beschouwing van den arbeid geeft hem ook de kracht om met het oconomisch-materialisme te breken, en de marxistische leer van den klassenstrijd te verwerpen.

Het probleem van den arbeid is voor hem niet een „zuiver sociaal, maar een geestelijk, religieus vraagstuk“. Het bezit, volgens hem, „twee dimensies“. De eene dimensie „bestaat in de verbetering der arbeidsvoorwaarden, in de bevrijding van de onverdraaglijke vormen van den arbeid, in de vermindering van den arbeidstijd. De andere dimensie echter grijpt dieper in het wezen van den arbeid; het gaat hier om den menschenlijken arbeid zelf, om zijn plaats in het aardsche bestaan van den mensch, om zijn metaphysische en anthropologische beteekenis. De eerste vraag kan door een principiële verandering der sociale orde, misschien ook door sociale hervormingen opgelost worden; de tweede vraag wordt echter door sociale maatregelen niet geraakt; want iedere poging om haar te verklaren, leidt in de diepere sferen van het geestelijke leven en plaatst den vrager op den bodem van het religieuze probleem“.

Tweeërlei antwoord, gaat Berdjajew verder, is mogelijk. Men kan probeeren om den arbeid met al de kracht van het geloof, een nieuwe, verheerlijkte beteekenis te geven, of men kan van de „religieuze overwinning“ afstand doen, door te verkondigen, dat de arbeid door zijn stoffelijke resultaten gerechtvaardigd wordt, en door de stoffelijke goederen tot afgoden te verheffen, die het gansche leven en den geheelen mensch beheerschen.

Dat doet het marxisme, dat is het ideaal van de Sovjet-republiek, van het sociale collectief, waar „het niet gaat om het welzijn van het volk“, maar waar de mensch verdrukt wordt en de arbeid van zijn waarde beroofd, waar de economische macht van den staat het hoogste doel is. En ook in de zuivere „kapitalistische maatschappij“

3) Het spreekt vanzelf dat de critiek op B.'s meening, geen veroordeeling van het werk der vakverenigingen beteekent. Integendeel!

4) Het boekje van zijn hand, dat in deze artikelenreeks besproken wordt.

bekomme
beteekeni
productie
voortbre
het hoog-

Die leve
lijke. Zij
de onzich
zichtbare
onmacht
lijke, d.i.
egoistisch
deze bele
schelijke
werkzaam
materiali
van di

In dez
trekt: de
bleem va

Eerst
en wij m
heid en c
den arbe
zeer tere
Christend
arbeid
wanneer
arbeid on
den nood
nen wor
waarover
een tijdl
duur zal
schenken
het „stat
hetwelk
om zich
missen,
looning
in de bo
„bovenpe
werd, is
in de ze
gaandew
terreur t
gelegde
stellingen
prikkel
matische
de „goe
Degen
tuurlijke
jew, bev
leurstelli
geducht

Slechts
mensch
standig
getrouwl
aan God
ders me
zijn bea
geloof b
dat zij d
naar ve
strijd vo
sociale
uit de
voor de
op aard

Wie z
elke ge
jajew v
tische w
„onchris
rein ver
ding va
gedrevel
voor de
lij kan
dan een
lijke ha
durend
woeden
scheure
dige Ch
getast z
de leer
het begi
consequ
Berdj
midde
veroord
delijke
den me
den kl
voortbre
klassen
zielen d
vervuld
Neen,
verafsel
dat hij
den toe
Christu